

สังคม-ชุมชน

แนะนำไทยแก่'ก.ม.ป่าชุมชน'
ให้สิทธิชุมชนครอบครอง

» 15

แนะนำไทยแก่'ก.ม.ป่าชุมชน' ให้สิทธิชุมชนครอบครอง

● สุรยีน ปัญญาไว

สถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ลดลง
ถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลก
อันเนื่องมาจากการพัฒนา
ประเทศที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้มี
การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่
ป่าไปตามวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ รวมทั้ง
การดำเนินโครงการต่างๆ ของภาค
รัฐ ทว่าชุมชนคือกุญแจสำคัญในการ
อนุรักษ์-ฟื้นฟูป่าไม้

โดยผลการศึกษาชี้ชัดว่าคนใน
ท้องถิ่น สามารถช่วยอนุรักษ์ป่าได้อย่าง
มีประสิทธิภาพภายใต้การจัดการป่า
ชุมชน แต่เนื่องจากในหลายประเทศยัง
ไม่มีกฎหมายป่าชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่
จึงไม่มีสิทธิและส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ป่าอย่างยั่งยืน ขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่
ป่าชุมชนเพียง 3 ล้านไร่ พบว่าประชาชน
ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง

ล่าสุด ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคน
กับป่า (The Center For People And
Forests : Recoftc) เปิดตัวรายงาน
ล่าสุด "ส่วนแบ่งของพื้นที่ป่าภายใต้

การจัดการของชุมชนในเอเชียแปซิฟิก"

ดร.เดวิด กริพเพน เจ้าหน้าที่
โครงการอาวุโส และผู้เชี่ยวชาญด้าน
การจัดการป่าชุมชน ศูนย์วนศาสตร์
ชุมชนเพื่อคนกับป่า(รีคอฟท์) บอกถึง
สถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่
ป่าไม้มีอัตราลดลง เป็นผลมาจากการ
เปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไปเป็นพื้นที่เพาะ
ปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยสถานการณ์เช่นนี้
มีความเชื่อมโยงกับปัญหาความยากจน
และความมั่นคงด้านอาหาร

สำหรับในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
อินโดนีเซียถือเป็นประเทศที่กำลัง
ประสบปัญหาการเปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้
ไปเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่าง
รุนแรง ขณะที่ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค
เอเชียแปซิฟิก ก็กำลังประสบปัญหา
ดังกล่าวนี้ด้วยเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาวิจัยพื้นที่ป่าชุมชน
ในแถบเอเชียแปซิฟิก Community
forestry in Asia and Pacific :
Pathway to inclusive development
พบว่าขณะนี้หลายประเทศในภูมิภาคนี้
คนในชุมชนมีสิทธิในการถือครองที่ดิน
ตามกฎหมายน้อยมาก เมื่อเทียบกับพื้นที่

ทั้งหมดของประเทศ โดยส่วนแบ่งของ
พื้นที่ป่าภายใต้การจัดการของชุมชน ใน
ประเทศภูฏาน กัมพูชา อินโดนีเซีย เมีย
นมาร์ และไทย พบว่ามีพื้นที่ป่าชุมชนที่
ชุมชนสามารถครอบครองได้เพียงร้อยละ
3 เท่านั้น

ส่วนประเทศจีน และปาปัวนิวกินี
ชุมชนสามารถครอบครองได้แค่สัดส่วน
ที่ยอมรับได้เท่านั้น ขณะที่ประเทศ
อินเดีย ลาว เนปาล และเวียดนาม
ชุมชนมีสิทธิในการจัดการพื้นที่ป่าได้ถึง
1 ใน 3 ของพื้นที่ป่าทั้งหมดในประเทศ

ซึ่งในมุมมองของรีคอฟท์เห็น
ว่า การที่คนในชุมชนซึ่งมีความใกล้ชิด
กับพื้นที่ป่าไม่รอบๆ แหล่งที่อยู่อาศัย
ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการใช้
ประโยชน์และอนุรักษ์พื้นที่ป่า ถือเป็น
ปัจจัยหลักหรือกุญแจสำคัญในการฟื้นฟู
ป่าไม้ให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์
อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลถึงพื้นที่ป่าไม้ใน
ภาพรวมด้วย

"การให้ชุมชนได้เข้าไปมีสิทธิใน
การจัดการป่าชุมชน นอกจากจะทำให้
วิถีชีวิตของชาวบ้านดำรงอยู่ ยังถือ
เป็นช่องทางในการลดการทำลายป่าไม้

ด้วย เพราะเมื่อใดก็ตามที่ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ และได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน ก็จะเกิดการช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน เช่น ในประเทศเนปาล หลังจากรัฐบาลให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ในปี 2518 ถึง 2553 ส่งผลให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง” ดร.เดวิด กล้าว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวโน้มในการเพิ่มสิทธิในการตัดสินใจของชุมชนต่อพื้นที่ป่าจะเพิ่มมากขึ้นในหลายๆ ประเทศ แต่เนื่องจากประเด็นด้านข้อกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะจำกัดสิทธิคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าที่ผ่านมา จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการอนุรักษ์ฟื้นฟู

ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐต้องทบทวนแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เหมาะสม ในการให้สิทธิชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้

การให้ชุมชนได้เข้าไปมีสิทธิในการจัดการป่าชุมชน นอกจากจะทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านดำรงอยู่ยังถือเป็นช่องทางในการลดการทำลายป่าไม้ด้วย

» เดวิด กริทเทน

ประโยชน์หรือถือครองที่ดิน การเพิ่มพื้นที่ป่าชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีในการพัฒนาพื้นที่ป่าอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

“การที่รัฐบาลหรือหน่วยงานรัฐไม่ประสานงานกับชุมชน ในเรื่องการจัดการพื้นที่ป่าอย่างชัดเจน ทำให้คนในชุมชนไม่เข้าใจและเป็นผู้ทำลายป่าไม้เสียเอง แต่เมื่อใดก็ตามที่มีการสื่อสารและส่งเสริมให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ โดยมีการหาตลาดให้กับชาวบ้าน ได้นำผลผลิตจากป่าไปค้าขายสร้างรายได้ เมื่อนั้นชาวบ้านก็จะหันมาช่วยกันดูแลป่าไม้เพิ่มมากขึ้น” ดร.เดวิด กล้าว

ด้าน นายระวี ถาวร เจ้าหน้าที่แผนงานประเทศไทย บอกว่าพื้นที่ป่าชุมชนในประเทศไทยที่มีกว่า 9,000 แห่งทั่วประเทศนั้น จากตัวเลขดังกล่าวแล้วดูเหมือนว่าจะมีจำนวนเยอะ แต่หากคิดเป็นพื้นที่จริงจะพบว่ามีเพียง 3 ล้านไร่เท่านั้น ซึ่งถือว่าน้อยมาก ขณะเดียวกันแม้ว่ารัฐธรรมนูญไทยกำหนดสิทธิในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากรัฐธรรมนูญกับกฎหมายนั้นขัดแย้งกัน โดยทางเจ้าหน้าที่เลือกใช้อำนาจในการควบคุมดูแล จึงทำให้ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ทับซ้อนเขตป่าอนุรักษ์หรือเขตป่าอุทยานแห่งชาติ ไม่สามารถเข้าไปจัดการหรือใช้ประโยชน์ได้ และที่ผ่านมาก็มีความพยายามในการผลักดันให้รัฐบาลปรับกฎระเบียบดังกล่าว แต่ถึงขณะนี้ พ.ร.บ.ก็ยังไม่ผ่าน ชาวบ้านจึงไม่มีสิทธิในการร่วมจัดการพื้นที่ป่าชุมชนของตนเอง

ทั้งนี้ จากสถานการณ์ดังกล่าวในข้างต้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในประเทศแถบเอเชียแปซิฟิก ริกอฟท์ได้จัดให้มีการประชุม

ระดับภูมิภาคเพื่อคนกับป่าครั้งที่ 3 “หนทางแห่งวิถีชีวิตที่ยั่งยืน จากการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ” ระหว่างวันที่ 19 - 20 พ.ย.นี้

ซึ่งจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการป่าไม้และชุมชนจากประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ร่วมกันพัฒนาแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการป่าชุมชนในระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนด้านสิทธิในการจัดการป่าอย่างมีประสิทธิภาพ